

Dyrektorzy Muzeum w Nysie – Stanisław Kramarczyk i Franciszek Pikuła

Krzysztof Pawlik

Stanisław Kramarczyk

Urodził się równo 100 lat temu, 12 czerwca 1904 r., w Krakowie. Ukończył Szkołę Realną w Krakowie, studiował architekturę na Politechnice Lwowskiej (1921–1923), dekoracje wnętrz w Krakowskiej Szkole Przemysłu Artystycznego (1923–1924), architekturę w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1925–1930). Ponadto studiował malarstwo w pracowni prof. Felicjana Szczęsnego Kowarskiego oraz dekoracje teatralne podczas zajęć prowadzonych przez prof. Karola Frycza. Dyplom inżyniera architekta uzyskał w 1930 r. na Politechnice Lwowskiej.

Przed przybyciem na Śląsk, w latach 1930–1938, pracował na stanowisku starszego asystenta w katedrze rysunków zdobniczych i dekoracji wnętrz Politechniki Lwowskiej. W 1938 r. jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie odbył trzymiesięczną podróż studyjną do

Włoch. Od początku 1939 r. był zatrudniony na stanowisku kierownika Biura Projektów Budowlanych Wydziału Powiatowego w Krzemieńcu. Na skutek zawieruchy wojennej stracił pracę. W latach 1940–1943 znalazł zatrudnienie we Lwowskiej Galerii Obrazów, a w 1944 r. w prywatnej firmie budowlanej.

W okresie międzywojennym, poza pracą dydaktyczną na Politechnice Lwowskiej, projektował i uprawiał działalność artystyczną. Udział w wielu konkursach architektonicznych zaowocował m.in. I nagrodą za projekt urbanistyczno-architektoniczny fragmentu śródmieścia Sosnowca w 1935 r. oraz w konkursie na Dom Związku Strzeleckiego i Legionistów we Lwowie w 1937 r. Prócz tego malował. Jego obrazy były wystawiane w latach 1930–1938 w: Krakowie, Lwowie, Łodzi, Warszawie, Krzemieńcu, Brukseli, Budapeszcie, Bukareszcie, Sofii, Malmö i Kopenhadze. Angażował się również w działalność społeczną. Był współzałożycielem i członkiem zarządu oddziału lwowskiego Stowarzyszenia Architektów Polskich, pełniąc kolejno funkcje sekretarza i wiceprezesa. Ponadto pisał. Opublikował sporo artykułów w prasie lwowskiej na temat aktualnych zagadnień architektonicznych, urbanistycznych i konserwatorskich, wygłosił także kilka odczytów.

W czasie wojny twórczość artystyczna Kramarczyka ograniczyła się do kilkunastu mniejszych prac, a po wojnie, do 1960 r., to – jak to sam określił – „niewielka ilość martwych natur, kwiatów, kilka pejzaży i portretów najbliższej rodziny”, bo też na luksus malowania zabrakło czasu.

Natychmiast po zakończeniu działań wojennych, 11 maja 1945 r., Kramarczyk przybył z Katowic do Nysy z grupą operacyjną Starostwa Powiatowego i objął funkcję kierownika referatu kultury i sztuki. Jednym z najważniejszych zadań referatu było zabezpieczenie muzealiów byłego Muzeum Sztuki i Starożytności (Kunst- und Altertumsmuseum) w Ny-

sie. Muzeum to, założone w 1897 r. i mające siedzibę w Domu Komendanta, nie istniało. Budynek w marcu 1945 r. uległ pożarowi, a zbiory rozproszeniu bądź zniszczeniu. Jeszcze na początku marca 1945 r. najcenniejsze muzealia (wraz z archiwaliami nyskimi i rzezbami z kościołów nyskich) ewakuowano do Domaszowa koło Jesenika (Republika Czeska), inne do gajówki w Przełęku, a te, które pozostały w budynku muzeum w znacznej mierze uszkodził lub zniszczył pożar. Zbiory numizmatyczne ułokowane w piwnicy skradziono. Kramarczyk natychmiast po przyjeździe do Nysy poczynił starania o odzyskanie zabytków muzealnych znajdujących się w Czechosłowacji, ale bezskutecznie. Muzealia ewakuowane do Przełęku sprowadzono z powrotem do Nysy i zmagazynowano w budynku gimnazjum Carolinum, które jeszcze wtedy nie rozpoczęło działalności dydaktycznej. Z myślą o reaktywowaniu Muzeum Kramarczyk objął ochroną dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego z terenu powiatu nyskiego oraz powiatów pobliskich. Do Nysy trafiły, zarówno przed utworzeniem Muzeum ponownie w 1947 r., jak i w latach następnych, dobra kultury porzucone przez byłych właścicieli okolicznych dworów i pałaców oraz przez zamożniejszych mieszkańców miast. Większe kolekcje sztuki i rzemiosła artystycznego pochodziły z: Biechowa, Głuchołaz, Kałkowa, Paczkowa, Korfantowa, Kopic, Wierzbia i Nysy, a z Lipnik w powiecie grodkowskim pozyskano pokaźny zbiór obrazów na szkłe; ich poprzednim właścicielem był dr Radig. Z braku miejsca część przedmiotów zabytkowych została ułokowana w wydziałach Starostwa Powiatowego (niektóre meble i dywany). Obrazy sprowadzone z Biechowa zawieziono do Katowic, a stamtąd do Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.

Reaktywowanemu po 3-letniej przerwie Muzeum w Nysie początek dała „Wystawa Muzealna” urządzona w lutym 1947 r. w Ośrodku Szkoleniowym Energetyki przy ul. Chopina 24. Znalazły się na niej ocalałe zbiory dawnego Muzeum oraz paramenty kościelne wypożyczone z parafii św. Jakuba. Stanisław Kramarczyk energicznie działał w kierunku nadania Wystawie i Muzeum kształtu instytucjonalnego. W porozumieniu

z władzami miejskimi i władzami powiatu nyskiego doprowadził w 1947 r. do wyboru rady muzealnej i uchwalenia statutu Muzeum oraz zapewnienia funduszy na działalność i przydziału stałej siedziby. Siedzibą tą stał się wzniesiony w 1897 r. (to również data powołania do życia Muzeum Sztuki i Starożytności w Nysie) budynek prywatnej kliniki chirurgiczno-ginekologicznej dra Nissena, zajmowany po wojnie przez Polski Czerwony Krzyż i będący w złym stanie technicznym. Muzeum otrzymało w tym budynku pomieszczenia na I i II piętrze, i rozpoczęło remont. Parter i III piętro nadal były użytkowane przez PCK. Starania Kramarczyka o uzyskanie całego budynku przyniosły rezultat po przeniesieniu PCK do byłego kasyna wojskowego po przeciwnej stronie ul. Marcinkowskiego (później Szkoła Muzyczna i Dom Metalowca). Do 1953 r. nowa, druga w dziejach Muzeum, siedziba była całkowicie wyremontowana i wykorzystywana do prowadzenia działalności statutowej. Ekspozycja zajmowała 24 pomieszczenia. Nie skończyły się problemy natury technicznej. Jeszcze przez wiele lat występowały kłopoty z zaopatrzeniem w węgiel, przez co pomieszczenia były w zimie niedogrzone lub nieogrzewane. W efekcie zmniejszyła się frekwencja gości muzealnych. Na skutek usterek budowlanych budynek wymagał stale remontu.

Stanisław Kramarczyk pełnił funkcję dyrektora Muzeum w wymiarze połowy etatu. Drugi półetat przypadał na kierownictwo Pracowni Konserwacji Zabytków. W Muzeum w Nysie pod jego kierownictwem pracowały cztery osoby. Ówczesnymi pracownikami merytorycznymi byli Franciszek Bomba (w czasach niemieckich kierownik Muzeum Sztuki i Starożytności, po wojnie zatrudniony w Zarządzie Miejskim, później w Starostwie Powiatowym w kierowanym przez Kramarczyka referacie kultury i sztuki, a od 1949 do 1958 r. na etacie Muzeum) oraz w latach 1947–1949 legitymująca się dyplomem historyka sztuki i mająca czteroletni staż pracy w Galerii Narodowej Miasta Lwowa Ludmiła Kramarczyk, żona dyrektora. Prócz tego w skład personelu Muzeum wchodziła sekretarka i pomocnica muzealna, od 1953 r. dwie pomocnice.

Wszystkimi niemal sprawami organizacyjnymi Muzeum zajmował się dyrektor Kramar-

czyk. On również prowadził głównie działalność oświatową, tj. urządzenie wystaw własnych, prelekcje, wykłady, oprowadzanie gości po ekspozycjach i po Nysie. Trudno było powierzać kontakty oficjalne i wystąpienia publiczne Franciszkowie Bombie z uwagi na niedoskonałość jego polszczyzny.

Konserwacja muzealiów rozpoczęła się już w 1945 r. Obrazy konserwował głównie Łukasz Mrzygłód, od 1932 do 1945 r. kierownik warsztatu konserwacji zabytków prowincji górnośląskiej. Warsztat ten mieścił się w budynku Muzeum Sztuki i Starożytności przy ul. Grodzkiej i w 1945 r. spłonął. Mrzygłód pracował po wojnie w Starostwie Powiatowym w referacie kultury i sztuki; przez swego zwierzchnika S. Kramarczyka został oddelegowany do Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Tam w latach 1945–1947 restaurował przede wszystkim obrazy pochodzące z pałacu w Biechowie. Do 1949 r., realizując także zlecenia prywatne, zakonserwował Mrzygłód ok. 20 obrazów ze zbiorów Muzeum w Nysie, w tym największy Francesco Bassana „Ukrzyżowanie”. Konserwację dwóch innych obrazów powierzono w 1949 r. F. Bombie. Przy naprawach mebli zabytkowych (ok. 11 obiektów) pracował w latach 1948–1949 Antoni Figiel z Nysy, a wyroby ceramiczne (6 sztuk) restaurował sztukator nyski Jakub Prasek. We własnym zakresie oczyszczono i zakonserwowano wiele przedmiotów żelaznych i ceramicznych oraz obrazów na szkle. Nad całością prac konserwatorskich czuwał S. Kramarczyk.

W ówczesnych warunkach Muzeum nie miało możliwości prowadzenia samodzielnej działalności oświatowo-wystawienniczej, stąd mało ambitne realizacje wystaw czasowych. W głównej mierze były to wystawy objazdowe, dostarczane przez Muzeum Śląskie we Wrocławiu oraz inne muzea. Sam Kramarczyk opracował scenariusz pierwszej „Wystawy Muzealnej” z 1947 r., ekspozycji stałej w budynku przy ul. Marcinkowskiego (1949 r.) i sześciu wystaw czasowych z lat 1950–1957. Przygotował ponadto sześć tekstów odczytów. Frekwencja zwiedzających Muzeum do 1959 r. wyniosła prawie 84 000, co w tamtych czasach należy uznać za sukces.

Jak już wspomnieliśmy, Kramarczyk zajmował się równolegle konserwacją zabytków

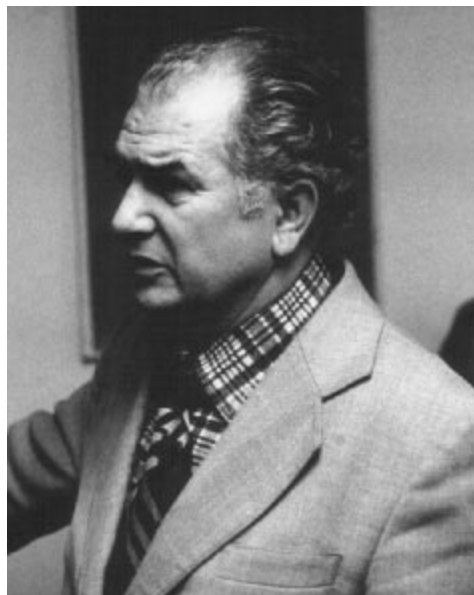
architektury na Śląsku Opolskim. To tylko dzięki niemu powstała w Nysie Pracownia Konserwacji Zabytków, której był kierownikiem i głównym projektantem. Jeszcze przed jej powstaniem kierował zabezpieczaniem zniszczonych w 1945 r. zabytków nyskich – kościoła św. Jakuba, kościoła św. Barbary, Domu Wagi Miejskiej, Pałacu Biskupiego (z myślą o przeniesieniu doń po odbudowie Muzeum nyskiego), Dworu Biskupiego, Domu Kapituły Kolegiackiej, kamienic przy ul. Brackiej. Później ratował zabytki głównie poza Nysą. Do roku 1960 wykonał prace w zakresie inwentaryzacji, konserwacji i rekonstrukcji (projekty architektoniczne) w ponad 70 obiektach zabytkowych w: Raciborzu, Rudach, Głogówku, Białej, Prudniku, Opolu, Grodkowie, Brzegu, Paczkowie, Otmuchowie, Głuchołazach i Nysie.

Część projektów rekonstrukcji zabytków nie uzyskała akceptacji władz administracyjnych i politycznych nie tylko z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej kraju. Kramarczyk naraził się i władzom lokalnym Nysy, i wojewódzkiem w Opolu, które chciały pozbyć się problemu fachowej i kosztownej odbudowy zabytków. Wielu decydentów, jak wiadomo, zrobiło majątki i kariery polityczne na rozbiórce zabytków i będących w dobrym stanie budynków mieszkalnych, a w tym na terenie Nysy przeszkadzał im Kramarczyk. Rozpoczęły się szykany. W roku 1956 władze Nysy wydały nakaz ograniczenia powierzchni mieszkaniowej przez dokwaterowanie obcej rodziny do mieszkania, które służyło również jako pracownia architektoniczna. W tym samym roku Miejska Rada Narodowa podjęła uchwałę o wysiedleniu Kramarczyka z Nysy, do czego jednak nie doszło po alarmie w prasie centralnej. 17 grudnia 1957 r. w odbudowywanym kościele św. Jakuba nieznanymi sprawcami wylał na niego z chóru muzycznego kubeł brudnej wody po tym, jak zatrzymano budowę dachu na kościele w związku z zauważonymi przez Kramarczyka błędami konstrukcyjnymi i budowlanymi. Tymczasem, gdyby nie jego rekcja, doszłoby do katastrofy. W roku 1958 inspektorzy Wydziału Finansowego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej przeprowadzili w jego mieszkaniu rewizję, szukając rzeckomo ukradzionych dzieł sztuki.

Czarne chmury nad Kramarczykiem pojawiły się w 1957 r. Do tego czasu cieszył się uznaniem władz powiatowych w Nysie oraz dyrektorów muzeów okręgowych w Bytomiu i we Wrocławiu, którym podlegało Muzeum w Nysie. To na wniosek starosty Wincentego Karugi otrzymał w 1946 r. Srebrny Krzyż Zasługi, a na wniosek dyrektora muzeum we Wrocławiu w 1955 r. Medal X-lecia PRL. Po przejściu pod kuratelę Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu zaczęły się niesnaski, zarzuty niewykonywania poleceń oraz za małych efektów działalności oświatowej; podjęto także kroki w kierunku zamknięcia nyskiej Pracowni Konserwacji Zabytków. Ostatecznie 28 listopada 1959 r. Kramarczyk otrzymał od dyrektora muzeum w Opolu wypowiedzenie pracy w Muzeum w Nysie z dniem 29 lutego 1960 r. Zakazano mu również wstępu do Muzeum w okresie wypowiedzenia. Interwencja podjęta w Ministerstwie Kultury i Sztuki nie dała rezultatu. Decyzje władz terenowych były ostateczne. Dziwnym trafem (!?) w tym samym czasie doszło do wypowiedzenia mu pracy w Przedsiębiorstwie Państwowym Pracowni Konserwacji Zabytków oraz zamknięcia pracowni nyskiej.

W efekcie Nysa pozbyła się jednego z najświatlejszych obywateli miasta, pioniera i autora odbudowy licznych zabytków architektury, cenionego przez władze centralne i innych województw (mimo zastrzeżeń i wbrew własnej woli – także województwa opolskiego), specjalisty w zakresie konserwacji i muzealnictwa. Po utracie pracy i środków do życia Kramarczyk przeszedł na rentę inwalidzką, z uwagi na pogłębiającą się chorobę oczu (astygmatyzm) i w 1962 r. przeniósł się do Wrocławia. Nadal był czynny, oddając się działalności naukowej w ramach nawiązanej już w 1959 r. współpracy z Wrocławskim Towarzystwem Naukowym. Na jego posiedzeniach wygłosił ok. 10 referatów, które zostały opublikowane w streszczeniach jako komunikaty w „Sprawozdaniach Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”. Pisał również artykuły publicystyczne do prasy i polemiki, prowadził ożywioną korespondencję. W roku 1976 zamieszkał w Krakowie. Tam zmarł 27 stycznia 1977 r.

* * *

Franciszek Pikuła

Po zwolnieniu Stanisława Kramarczyka kierownictwo Muzeum w Nysie objął przybyły z Krakowa, po studiach na Uniwersytecie Jagiellońskim, historyk sztuki, Tadeusz Chruścicki. W ciągu czterech lat dokonał zmiany ekspozycji stałej i sprowadził kilka interesujących wystaw czasowych, a także opublikował sporo prac popularnonaukowych. Po jego awansie na stanowisko dyrektora Muzeum Śląska Opolskiego, Muzeum w Nysie kierował do śmierci w 1967 r. archeolog Marian Tondera, a po nim, od tego samego roku, Franciszek Pikuła.

Franciszek Pikuła urodził się 4 września 1922 r. w Jeżowie (Rzeszowszczyzna). Kiedy miał 8 lat, rodzina przeniosła się na Wołyń, do osiedla o nazwie Małyńsk. Tam zaczął rysować i malować. Nad jego rozwojem artystycznym czuwał artysta malarz Pietka, zatrudniony w miejscowej szkole i w uniwersytecie ludowym. W roku 1942, w czasie wojny, Niemcy wywieźli całą rodzinę wraz z innymi mieszkańcami osiedla do III Rzeszy, najpierw do obozu przejściowego w Dachau, a stamtąd do Ingolstadt, gdzie pracował jako robotnik przymusowy w cementowni. W Ingolstadt w chwilach wolnych od pracy malował. Po wojnie, po powrocie do Polski, rodzina osiedliła się w Oleśnicy. Franciszek Pikuła ukończył Liceum Sztuk Plastycznych we Wrocławiu.

wiu. Studiował trzy lata we wrocławskiej Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych, następnie w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie w pracowni prof. Czesława Rzepińskiego. Dyplom uzyskał w 1955 r., ale już rok wcześniej, z grupą absolwentów ASP, przybył do Opola, by podjąć pracę w Państwowym Ognisku Plastycznym. Dojeżdżając z Opola, pracował także w Nysie po utworzeniu w 1955 r. Ogniska Plastycznego, a w 1957 r. przeniósł się na stałe do Nysy, gdzie w 1963 r. otrzymał pracownię. W Nysie został także zaangażowany w latach 60. jako nauczyciel w Technikum Ekonomicznym w niepełnym wymiarze godzin; zatrudniony był przez sześć lat.

Kiedy kierownictwo Muzeum w Nysie objął F. Pikuła (w 1967 r.), instytucja ta przeżywała nadal trudności lokalowe, finansowe i kadrowe. Brakowało pieniędzy na opał, wobec czego budynek w zimie był niedogrzany. Często na początku roku kalendarzowego wielką niewiadomą pozostawał fundusz płac, jakim będzie dysponowała ta „jednostka budżetowa”, i dlatego część pracowników otrzymywała wypowiedzenia pracy, które, po uchwaleniu budżetu państwa i przyznaniu kredytów, wiosną każdego roku dyrektor anulował. Starania o dodatkowe etaty przyniosły efekt. Prócz pracownicy pracowni konserwatorskiej udało się zaangażować archeologa, historyczkę sztuki i pracownicę działu oświatowego. W roku 1968 zespół pracowników merytorycznych liczył wraz z dyrektorem już pięć osób.

Muzeum musiało uporać się z zadaniami statutowymi, zarówno zaległymi, jak też nowymi. Przeprowadzone dwukrotnie inwentaryzacje pełne zbiorów pozwoliły zorientować się w stanie posiadania i wpisać zabytki do nowych ksiąg inwentarzowych. Akcja opracowania katalogu naukowego muzealiów, rozpoczęta co prawda już przez S. Kramarczyka, dopiero w 1968 r. nabrała przyspieszenia. W rezultacie do 1973 r., po sfotografowaniu zabytków do celów dokumentacyjnych, został opracowany katalog obejmujący w sumie prawie 17 000 kart.

Siedziba Muzeum przy ul. Marcinkowskiego wymagała remontu. Dotyczyło to zwłaszcza elewacji. Udało się zdobyć fundusze na ten cel. Koszty uległy obniżeniu dzięki

bezpłatnemu wykonaniu projektu plastycznego przez F. Pikułę. Z chwilą podjęcia decyzji o odbudowie Pałacu Biskupiego, przeznaczono na nową siedzibę Muzeum w Nysie, rozpoczął się kolejny, trudny etap w dziejach instytucji. Konieczne były plany zagospodarowania obiektu, a później nadzór nad wykonawcami odbudowy, czyli Przedsiębiorstwem Państwowym Pracowni Konserwacji Zabytków we Wrocławiu. Roboty szły opieszale, robotnicy uchylali się od pracy. W tak wielkim gmachu roboty budowlane wykonywało często tylko trzech robotników. Dyrektor Pikuła interweniował u władz administracyjnych i w dyrekcji PKZ, co ściągało na niego złość winowajców. Prócz nadzoru nad ciągnącą się 20 lat odbudową, trzeba było przygotować koncepcję wystaw stałych na nowym miejscu. Wiele zabytków przeznaczonych do eksponowania wymagało konserwacji. Najcenniejsze z nich to obrazy (malarstwo zachodnioeuropejskie), meble i ceramika z wieków XV–XIX. Konieczne było uzupełnienie zbiorów pod kątem przyszłej ekspozycji, stąd starania o środki finansowe na zakupy muzealiów – eksponatów w antykwariatach „Desy” w całym kraju i od właścicieli prywatnych. Nad wszystkimi tego rodzaju przedsięwzięciami czuwał F. Pikuła. Sprawami konserwacji kierował osobiście. Po wyjeździe z Nysy konserwatorki (1970 r.) wyszukiwał pracownie specjalistyczne, jeździł do nich, ustalał warunki konserwacji i warunki finansowe, prowadził uzgodnienia co do programu w trakcie trwania prac konserwatorskich. Nierzadko udało się, dzięki jego znajomościom, wynegocjować niższe ceny bądź wymóc przyjęcie zleceń. W latach 1968–1987 przeprowadzona została konserwacja pełna 94 obrazów oraz 143 mebli, kilkunastu rzeźb i kilkunastu cenniejszych wyrobów ceramicznych, kilku najcenniejszych grafik i kilku wyrobów cynowych w: Poznaniu, Toruniu, Warszawie, Łodzi, Krakowie, Katowicach i Opolu. Zdobyć funduszy na ten cel należy uznać za wyjątkowy sukces. We własnym zakresie w Muzeum, pod kierunkiem Pikuły i według opracowanych przez niego metod, pracownicy oczyścili i zakonserwowali setki przedmiotów wykonanych z żelaza, cyny, mosiądzu i miedzi. Muzealia pochodzące z wykopalisk archeologicznych (zabytki ceramiczne, drewniane,

skórzane, z kości, żelazne, szklane oraz mone-ty), liczone na dziesiątki tysięcy, zakonserwo-wano w dziale archeologii pod nadzorem ogólnym dyrektora Franciszka Piкуły.

Wystawiennictwo to dziedzina działalności muzealnej, w którą angażował się z upodobaniem. Dokładał wszelkich starań, by wystawy prezentowały najwyższy poziom. Jako artysta sam zajmował się oprawą plastyczną. Jego umiejętności w tym zakresie były wykorzystywane w innych muzeach, głównie w Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu i w Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Oto opinia Kazimierzy Lejmana, która wiele lat pracowała jako kierowniczką działu sztuki w MŚO:

„Wielokrotnie potrafił przypasować eksponat do ściany, do sąsiedztwa, do światła, jakie nań padało, tworzył podkłady, kolory i szukał najodpowiedniejszego tła.

Posiadał nadzwyczajny dar umiejętnego selekcjonowania eksponatów, odrzucania, rezygnowania z ilości na rzecz jakości, co w efekcie zawsze stwarzało niepowtarzalny poziom pokazywanych muzealiów [...]

Jego bezbłędny smak artystyczny oraz poczucie godności i szacunku wobec widza-odbiorcy było tak nadzwyczajne, że po ekspozycjach aranżowanych przez Franciszka Piкуłę niewiele pomysłów może mnie już zachwycić”.

W roku 1984 nastąpiła przeprowadzka do nowej siedziby, tj. oddanego wreszcie do użytku Pałacu Biskupiego. Problemy trwały jednak nadal, ponieważ dały znać o sobie liczne usterki budowlane i awarie, na skutek których uległy zalaniu wodą obrazy i meble. Usuwanie usterek i skutków awarii oraz brak funduszy na przygotowanie ekspozycji spowodowało zwłokę w oficjalnym otwarciu Muzeum w nowej siedzibie. Zanim nastąpił ten moment, udało się wykonać wyposażenie sal wystawowych, pomieszczeń biurowych i szatni według projektów F. Piкуły. Wystawy sztuki i rzemiosła artystycznego powstały według koncepcji dyrektora; autorem scenariusza ekspozycji archeologicznej był Wacław Romiński, zaś aranżacja całości były dziełem i sukcesem artystycznym F. Piкуły.

Otwarcie Muzeum w Pałacu Biskupim miało miejsce 1 października 1986 r. W uznaniu zasług za doprowadzenie do tego momentu władze państwowe nadały dyrektorowi Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski. Dziesięć miesięcy później, na krótko przed osiągnięciem

wieku emerytalnego, otrzymał od naczelnika miasta i gminy Nysa trzymiesięczne wypowiedzenie pracy z natychmiastowym odsunięciem od wykonywania funkcji kierowniczej w tym okresie.

Po przejściu na emeryturę poświęcił się twórczości artystycznej, a właściwie powrócił do niej, ponieważ w okresie dyrektorowania Muzeum, z powodu prawdziwej walki o odbudowę Pałacu Biskupiego, mógł malować tylko sporadycznie, najczęściej podczas urlopów. Jego dorobek artystyczny liczy ok. 300 prac. Uprawiał malarstwo sztalugowe (olej, pastel, monotypia, techniki własne) i monumentalne, grafikę (drzeworyt, suchoryt, linoryt) i rzeźbę (gips, marmur). W Nysie, wspólnie z Mieczysławą Kamińską, wykonał malowidło ściennie na budynku Muzeum przy ul. Marcinkowskiego, w latach 1983–1986 dziewięć dużych rozmiarów kopii (drzewo genealogiczne Piastów śląskich i osiem portretów indywidualnych Piastów śląskich), które stanowią integralną część ekspozycji stałej Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Wykonał projekty wnętrz muzeów w Grodkowie i Głogówku, sprawował nadzór konserwatorski nad odbudową pałacu we Frączkowie, zaprojektował i wykonał wiele polichromii. Jego prace były wystawiane w: Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Bielsku-Białej, Szczecinie, Raciborzu, Olsztynie, Nysie i Opolu, a za granicą w – Poczdamie, Magdeburgu, Płowdiw i Czeskim Cieszyźnie. Wiele z nich trafiło do zbiorów publicznych – muzeów narodowych w Warszawie i we Wrocławiu, innych muzeów w: Bielsku-Białej, Opolu, Raciborzu, Kluczborku, Brzegu, Nysie, Magdeburgu, Czeskim Cieszyźnie i Płowdiw.

Franciszek Piкуła działał społecznie w Związku Polskich Artystów Plastyków. Był współzałożycielem oddziału opolskiego Związku przy okręgu katowickim oraz jego delegatem na walne zebranie ogólnopolskie. Otrzymał Złotą Odznakę ZPAP, dwukrotnie Wojewódzką Nagrodę Artystyczną (Opole 1960 i 1962) oraz II nagrodę w IV Wiośnie Opolskiej (1966).

Zmarł w Nysie 18 lipca 1993 roku.

Les directeurs du Musée à Nysa – Stanisław Kramarczyk et Franciszek Pikuła

Stanisław Kramarczyk

Stanisław Kramarczyk est né le 12 juin 1904 à Kraków. Il étudiait l'architecture à la Polytechnique de Lvov (1921–1923), la décoration des intérieurs à l'École de l'Industrie Artistique à Cracovie (1923–1924) et l'architecture à l'Académie des Beaux Arts à Kraków (1925–1930). Il travaillait à la chaire des dessins ornementaux et de la décoration des intérieurs à la Polytechnique de Lvov (1930–1938), au bureau des projets de construction à Krzemieniec (1939) et dans la galerie des tableaux à Lvov (1940–1943).

Il créait les peintures exposées ensuite (dans les années 1930–1938) à Kraków, Lvov, Łódź, Warszawa, Krzemieniec, Bruxelles, Budapest, Bucarest, Sofia, Malmö et Copenhague. Il s'adonnait aussi à l'activité sociale en créant l'Association des Architectes Polonais. À part cela il écrivait les articles concernant l'architecture.

Après la II-ème Guerre Mondiale, le 11 mai 1945, il est venu à Nysa où, comme le directeur de la culture et de l'art, il s'est occupé du rassemblement des objets sauvés pendant l'incendie du musée d'Art et d'Antiquité (créé en 1897). Grâce à son travail, Nysa a reçu les biens de la culture venants des cours et des palais de Biechów, Głuchołazy, Kałków, Paczków, Korfantów, Kopicze, Wierzbna, Nysa, Lipniki.

En 1953 le bâtiment de la clinique privée du docteur Nissen est devenu le siège du Musée. Le directeur Kramarczyk s'y occupait des affaires d'organisation – expositions, conférences, visites. Les tableaux du musée étaient conservés par Łukasz Mrzygłód, les meubles – par Antoni Figiel et les objets de céramique – par Jakub Prasek. Grâce à l'initiative de Kramarczyk on a créé aussi l'atelier de la conservation des monuments. À part cela il dirigeait la conservation et la rénovation des monuments à Nysa: l'Église de St. Jacques, l'Église de St. Barbe, La Maison de la Bascule, Le Palais d'Évêques, la Maison du Chapitre Collégial. Il a sauvé aussi les monuments à Racibórz, Rudy, Głogówek, Biała, Prudnik, Opole, Grodków, Brzeg, Paczków, Otmuchów, Głuchołazy et Nysa. En 1946 il a reçu la Croix du mérite de la part du staroste Wincenty Karuga et en 1955 – la médaille du X-ème anniversaire PRL de la part du directeur du Musée à Wrocław.

Une partie de ses projets, concernant la reconstruction des monuments, n'était pas cependant accepté par les pouvoirs de Nysa et d'Opole à cause de grands coûts. Kramarczyk s'y opposait vivement en luttant, en même temps, contre le démembrement des monuments. Par suite des reproches visées contre lui, il a été licencié en 1960. Il coopérait encore avec l'Association Scientifique à Wrocław, écrivait les articles et a organisé environ 10 conférences.

Depuis 1976 il habitait à Kraków, où le 27 janvier 1977 il est décédé.

Stanisław Kramarczyk était le pionnier de la ville Nysa dans la reconstruction des monuments d'architecture mais aussi le grand spécialiste en matière de la construction.

Franciszek Pikuła

Il est né le 4 septembre 1922. À l'âge de 8 ans il a commencé à dessiner et à peindre. En 1942 sa famille a été déplacée au camp à Dachau et par la suite à Ingolstadt, où le jeune François travaillait comme l'ouvrier à la cimenterie. Après la guerre, il étudiait trois ans à l'École des Arts Plastiques et par la suite à l'Académie des Beaux Arts à Kraków. En 1954 il travaillait au centre plastique à Opole et depuis 1957 – au centre plastique à Nysa.

Dix ans après (en 1967) il a reçu la poste du directeur au musée de Nysa. Malgré les problèmes financières il a engagé au travail un archéologue, un historien d'art et un employé au département de l'instruction publique. En 1973 il a terminé l'élaboration des monuments, qui contenait presque 17 000 cartes. En 1984 Le Palais d'Évêques est devenu le nouveau siège du Musée. François Pikuła veillait à tous les travaux de conservation des monuments destinés à l'exposition (tableaux, objets céramiques, meubles, sculptures). Les employés du Musée ont conservé des centaines d'objets du fer, d'étain, du laiton, du cuivre, du bois, du cuir, d'ivoire et du verre. Les expositions au musée ont été réalisées d'après la conception du directeur Pikuła. Le Musée a été ouvert le 1-er octobre 1986. À la reconnaissance de ses mérites Franciszek Pikuła a reçu, de la part des pouvoirs publics, la croix de la Renaissance de la Pologne.

À la retraite il s'occupait de la peinture. Son acquis artistique atteint environ 300 d'oeuvres (la peinture monumentale et du chevalet, la sculpture et la graphique). Il est l'auteur des multiples polychromies. Il a réalisé les projets de l'intérieur des Musées à Grodków et à Głogówek. Ses oeuvres

étaient exposés à Warszawa, Wrocław, Kraków, Bielsko-Biała, Szczecin, Racibórz, Olsztyn, Nysa, Opole, mais aussi à Magdeburg, Płowdiw, Cieszyn. Franciszek Piłka a reçu la médaille d'or d'une Assemblée des Artistes d'Arts Plastiques et le prix artistique de voïvodie (1960, 1962) mais aussi le II-ème prix dans le IV-ème printemps d'Opole (1966).

Il est décédé le 18 juillet 1993 à Nysa.

Direktoren des Museums in Nysa (Neisse) – Stanisław Kramarczyk und Franciszek Piłka

Stanisław Kramarczyk

Er wurde am 12. Juni 1904 in Kraków (Krakau) geboren. Stanisław Kramarczyk schloss die Realschule in Krakau ab, studierte Architektur an dem Lwower Polytechnikum (1921–1923) und an der Krakauer Kunstakademie (1925–1930) sowie in der Krakauer Schule der Kunstwirtschaft (1923–1924). Außerdem lernte Malerei bei dem Professor Felicjan Szczyński Kowarski sowie Bühnenausstattung bei dem Professor Karol Frycz. Das Diplom bekam er im Jahre 1930. In den Jahren 1930–1938 übte er wirklich vielfältige Tätigkeiten aus, arbeitete u. a. als Assistent an dem Lwower Polytechnikum (Lehrstuhl der Zeichnung und Innendekoration) und im Landratsamt in Krzemieniec (1939). Dabei verreiste er als Stipendiat nach Italien, wo er drei Monate war. Des Krieges wegen verlor er seine Arbeit, um in den Jahren 1940–1943 in der Lwower Galerie zu arbeiten.

Stanisław Kramarczyk führte eine breite didaktische Tätigkeit an dem Lwower Polytechnikum, nahm an verschiedenen Wettbewerben teil, malte die Bilder. Seine Bilder konnte man in den Jahren 1930–1938 in Kraków (Krakau), Lwów, Łódź, Warszawa (Warschau), Krzemieniec, Bruksela (Brüssel), Budapeszt (Budapest), Bukareszt (Bukarest), Sofia, Malmö und Kopenhagen (Kopenhagen) sehen. Man darf nicht seine Presse- und Vorlesungstätigkeit vergessen.

Gleich nach dem zweiten Krieg (am 11. Mai 1945) traf Kramarczyk nach Neisse ein, wo er im Landratsamt (Kultur- und Kunstabteilung) tätig wurde. Die wichtigste Aufgabe dieser Abteilung war, die Sammlungen des ehemaligen Kunst- und Altertums museums zu sichern. Dieses Museum (1897 gegründet) wurde während des Zweiten Krieges völlig zerstört. Die wertvollsten Samm-

lungen wurden nach Domaszów (in der Nähe von Jeseník – Tschechien), Przełęk (Preiland) evakuiert, die übrigen wurden gestohlen oder verbrannt. Stanisław Kramarczyk begann die Kulturgüter aus dem ganzen Landkreis (Bilder, Möbel, Kunstwerke, Teppiche) zu sammeln. Bald wurde die Sammlung so groß, dass den Platz fehlte.

Der Starsinn und die Bemühungen Kramarczyks führten nicht nur zur ersten (nach drei Jahren) Ausstellung: „Wystawa Muzealna” („Museumsausstellung”), sondern auch zum Bau der rechtlichen Fundamente des Museums (Sitz, Statut, Fonds). 1947 wurde der Museumsrat und das Museumsstatut sowie der feste Sitz – das Gebäude der privaten chirurgisch – gynäkologischen Klinik von Dr. Nissen – beschlossen. Das Museum teilte den Sitz mit dem Roten Kreuz. Erst im Jahre 1953 wurden die Räume (24) ganz renoviert. Noch lange kämpfte Kramarczyk mit den technischen Problemen (Heizung funktionierte überhaupt nicht oder sehr schlecht). Im Neisser Museum arbeiteten anfänglich nur vier Personen, u. a. Franciszek Bomba und Frau Kramarczyks, Ludmiła. Aber für alles war Kramarczyk zuständig (Veranstaltungen, Vorlesungen, Führungen, Kontakte, Finanzierung). Seit 1945 begann die konservatorische Tätigkeit des Museums (hier drei wichtige Namen: Mrzygłód Łukasz, Franciszek Bomba und Jakub Prasek). Das Museum hatte keine Möglichkeit, eigene Ausstellungen zu organisieren. Es konnten nur die zeitlichen präsentiert werden, die aus unterschiedlichen Orten kamen.

Man muss die Konservierungstätigkeit von Kramarczyk stark betonen. Bis 1960 renovierte er über 70 Objekte. Leider, die ambitionierten Ideen Kramarczyks gefielen der Gewalt nicht, die ihm immer größere Hindernisse tat. Man begann mit dem Schikanieren und geheimnisvoller Überwachung (Kramarczyk sollte quasi die zahlreichen Kunstwerke stehlen). Obwohl Kramarczyk zwei Medaille für seine Tätigkeit bekam (eine im Jahre 1946, zweite im Jahre 1955), verlor er am 29. Februar 1960 die Stelle. Kramarczyk fuhr nach Wrocław (Breslau), wo er die Vorlesungen veranstaltete und Artikel veröffentlichte. Seit 1976 wohnte er in Kraków (Krakau). Kramarczyk starb am 27. Januar 1977 in Kraków (Krakau).

Franciszek Piłka

Direktor des Neisser Museums (seit 1967) wurde am 4. September 1922 in Jeżowo geboren. Als er acht Jahre alt war, begann er beim Maler Piętka zu malen und zu zeichnen.

Nach dem Zweiten Weltkrieg (Pikuła war in Ingolstadt und Dachau) wohnte die Familie von Pikuła in Oleśnica. Franciszek studierte in Wrocław (Breslau) und Kraków (Krakau) bei Prof. Czesław Rzepiński. Im Jahre 1954 kam er nach Opole (Opeln) an, wo er im Staatlichen Kunstzentrum arbeitete. 1957 zog er nach Nysa (Neisse) um.

Die Veränderung des Direktors brachte keine Verbesserung der Situation des Museums. Immer wieder gab es die technischen und Finanzprobleme. Es fehlte auch an Arbeitnehmern. Das Wichtigste, was es dem neuen Direktor zu erreichen gelang, war die Katalysierung der Kunst- und Kulturgüter, die im Jahre 1973 fertig war. Der Katalog umfasste fast 1700 Positionen. Der neue Direktor bedeutete auch neuen Sitz des Museums und neue konservatorische Arbeiten. Das ungeheure Engagement Pikułas verursachte, dass sich das Museum und seine Sammlungen schnell vergrößerten. Die Institution gewann viele Bilder, Graphiken, Keramik und archäologische Funden.

Die Ausstellungen waren für Franciszek Pikuła von besonderer Bedeutung, er bemühte sich immer, den besten Effekt zu erreichen. 1984 fand der Umzug in den neuen Sitz (Bischofspark) statt. Der Umzug endete, leider, die vorhandenen Probleme nicht. Immer wieder erschienen die Schwierigkeiten. Die feierliche Eröffnung des „neuen“ Museums fand am 1. Oktober 1986 statt. Der neue Sitz hatte die großen Ausstellungsräume, in denen sich die wunderbare Sammlung (Bilder, Möbel, Kunstwerke usw.) befand.

Die Zeit des Ruhestandes war für Franciszek Pikuła sehr fruchtbar, besonders wenn es um die Bilder und Graphik geht. Pikuła nutzte die Zeit, indem er sich völlig der Kultur- und Kunsttätigkeit widmete. Franciszek Pikuła, der am 18. Juli 1993 in Nysa (Neisse) starb, bekam viele Preise und Auszeichnungen für seine Werke (1960, 1961 in Opole – Opeln, und 1966).